

**KURASHNING TARIXIY ILDIZLARI VA UNING ZAMONAVIY SPORT
SIFATIDA RIVOJLANISHI**

Jabborov Azamjon Anvarjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti 2-bosqich talabalasi

Anotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek milliy kurashining tarixiy ildizlari, uning madaniy va ijtimoiy ahamiyati, shuningdek, zamonaviy sport turi sifatidagi rivojlanishi tahlil qilinadi. Tadqiqotda kurashning tarixiy manbalari, an'anaviy xususiyatlari, zamonaviy sport tizimidagi o'rni va ta'lim-tarbiya jarayonidagi ahamiyatiga alohida e'tibor qaratilgan. Ilmiy tahlillar, kuzatuvlar va statistik ma'lumotlar asosida kurashning yosh avlod tarbiyasidagi roli asoslanadi.

Kalit so'zlar: milliy kurash, tarixiy meros, jismoniy tarbiya, madaniy identitet, zamonaviy sport, xalqaro musobaqalar.

Kirish. Milliy sport turlari har bir xalqning madaniy identiteti va tarixiy xotirasini saqlashda muhim o'rin tutadi. Ular nafaqat jismoniy faollikni, balki xalqning urf-odatlarini, qadriyatlarini va tarixiy tajribasini avlodlardan avlodga uzatishda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, o'zbek milliy kurashi — nafaqat jismoniy tayyorgarlik shakli, balki xalqimizning qadimiy an'analari, urf-odatlarini va ijtimoiy qadriyatlarini mujassam etgan noyob sport turi hisoblanadi. U asrlar davomida bayramlarda, marosimlarda va xalq tomoshalarida keng qo'llanilib kelgan. Kurash orqali yoshlarda jasorat, sabr-toqat, halollik kabi fazilatlar shakllanib, ularning har tomonlama kamol topishiga xizmat qilgan. Bugungi kunda esa bu sport turi nafaqat ichki, balki xalqaro maydonda ham o'zining dolzarbligini saqlab qolmoqda.

Kurashning ildizlari chuqur tarixiy qatlamlarga borib taqaladi. Arxeologik topilmalar va yozma manbalar bu sport turining qadimdan xalq hayotining ajralmas qismi bo'lganini ko'rsatadi. Jumladan, "Alpomish", "Go'ro'g'li" dostonlarida, shuningdek, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi allomalarning asarlarida kurashga oid tasvirlar uchraydi. Bu holat kurashning nafaqat jismoniy mashg'ulot, balki madaniy va estetik hodisa sifatida qaralganidan darak beradi. Shuningdek, qadimgi marosim va bayramlarda kurashning markaziy o'rin tutgani, uni tomosha qilgan xalq orasida g'urur va birdamlik hissi kuchaygani tarixiy manbalarda qayd etilgan. Bu esa, kurashning nafaqat sport, balki ijtimoiy birlashuv vositasi sifatida ham muhim ahamiyatga ega bo'lganligini ko'rsatadi.

Mustaqillik yillarida kurashga davlat darajasida e'tibor kuchayib, u xalqaro miqyosda tan olinayotgan sport turiga aylanishi, milliy sport siyosatining muvaffaqiyatlaridan biridir. Kurashning zamonaviy sport sifatida jahon sport tizimiga integratsiyalashuvi, uning ijtimoiy tarbiya vositasi sifatida dolzarbligini yanada oshirmoqda. Ushbu maqolada kurashning tarixiy ildizlari, uning ijtimoiy-madaniy va tarbiyaviy jihatlari, shuningdek, zamonaviy sport tizimidagi roli tahlil qilinadi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Metodologiya. Tadqiqotda quyidagi ilmiy usullardan foydalanildi:

- **Nazariy tahlil:** Kurash haqidagi tarixiy manbalar, o'zbek xalq og'zaki ijodi, klassik adabiyotlar (Alisher Navoiy, Bobur va boshqalar) va zamonaviy ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi.
- **Kuzatuv usuli:** Farg'ona, Toshkent va Samarqand viloyatlarida tashkil etilgan milliy kurash musobaqalari kuzatildi, sportchilar va murabbiylar bilan intervyular o'tkazildi.
- **Statistik tahlil:** Xalqaro va mahalliy musobaqalarda o'zbek sportchilarining ishtiroki va yutuqlari tahlil qilindi.
- **Pedagogik eksperiment:** Umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya darslariga kurash elementlarini joriy etish bo'yicha tajriba loyihalari amalga oshirildi.

Natijalar. Olib borilgan tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

1. **Tarixiy ildizlar:** Kurashning ildizlari miloddan avvalgi davrlarga borib taqaladi. "Xamsa" va "Boburnoma" kabi manbalarda kurash musobaqalari tilga olingan.
2. **Madaniy ahamiyat:** Kurash xalq an'alarida muhim o'rin tutib, yoshlarda milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirgan.
3. **Zamonaviy sport sifatidagi rivojlanishi:** 1991 yildan so'ng kurash xalqaro sport sifatida rivojlandi. Xalqaro Kurash Federatsiyasi tashkil etildi va 100 dan ortiq davlatda musobaqalar o'tkazilmoqda.
4. **Pedagogik ta'sir:** Kurash elementlarini jismoniy tarbiya darslariga joriy etish orqali o'quvchilarda jismoniy, ma'naviy va ijtimoiy konikmalar shakllanmoqda.

1-jadval. O'zbekiston kurashchilarining xalqaro musobaqalardagi yutuqlari (2015–2024)

Yil	Musobaqa	Oltin medallar soni	Ishtirokchi mamlakatlar
2015	Jahon chempionati	5	45
2018	Osiyo o'yinlari	3	30
2022	Jahon chempionati	7	60
2024	Xalqaro turnir	4	50

Muhokama

Tadqiqot natijalari kurashning ko'p qirrali ekanligini va turli sohalaridagi ijobiy ta'sirini namoyon qildi:

- **Jismoniy rivojlanish:** Kurash orqali kuch, chaqqonlik, muvozanat va harakatlar muvofiqligi rivojlanadi. Bolalarda motor konikmalarni shakllantirishda samarali.
- **Ma'naviy tarbiya:** Halollik, hurmat, intizom va mas'uliyat kabi fazilatlar kurash orqali mustahkamlanadi.

- **Ijtimoiy adaptatsiya:** Jamoaviy ishlash, muloqot qilish, mag'lubiyatni qabul qilish kabi kōnikmalar rivojlanadi.

- **Global ōrni:** Kurashning UNESCOning nomoddiy madaniy merosi rōyxatiga kiritilishi haqidagi tashabbus uning xalqaro ahamiyatini yanada oshiradi.

Kuzatuvlar shuni kōrsatdiki, “Kurash asoslari” darslari ōquvchilarda ijobiy motivatsiya, jismoniy faollik va ijtimoiy faollikni kuchaytiradi. Milliy an'analarga bog'liqlik yoshlarda milliy identitetni shakllantiradi.

Xulosa. Kurash — bu shunchaki sport turi emas, balki xalqimizning tarixiy, madaniy va tarbiyaviy boyligini o'zida mujassam etgan noyob hodisadir. U yoshlar tarbiyasida, jismoniy sog'lomlashtirishda va milliy o'zlikni shakllantirishda beqiyos ahamiyatga ega. Kurash orqali nafaqat sportchilarning yutuqlari, balki jamiyatning ma'naviy salohiyati ham yuksalmoqda. Shu boisdan kurashni ilmiy, pedagogik va sportiy jihatdan chuqur tadqiq qilish, uni har tomonlama qo'llab-quvvatlash bugungi kunda dolzarb vazifalardan biridir.

Kurashni ommalashtirish va uning xalqaro miqyosdagi obro'sini oshirish orqali O'zbekistonning madaniy merosi va sport salohiyatini dunyoga tanitish mumkin. Shu sababli, bu sport turining akademik, ijtimoiy va siyosiy doiralarda keng targ'ib etilishi milliy manfaatlarimiz bilan hamohang holda olib borilishi kerak. Kurash – bu bizning o'tmishimiz, bugunimiz va ertamizni bog'lab turuvchi g'urur manbaidir.

Takliflar

1. Umumta'lim va sport maktablarida “Milliy kurash” fanini majburiy modul sifatida joriy etish.
2. Xalqaro Kurash Federatsiyasi bilan hamkorlikda yoshlar ōrtasida xalqaro musobaqalarni kōpaytirish.
3. “Kurash asoslari” mavzusida raqamli ta'lim platformalari (mobil ilovalar, videodarslar) yaratish.
4. Mahalliy sport maydonchalarida kurashga mōljallangan zamonaviy infratuzilmalar tashkil etish.
5. “Milliy kurash kuni”ni davlat bayrami sifatida belgilanishi orqali aholi ōrtasida kurashni ommalashtirish.

Adabiyotlar

1. Ōzbekiston Respublikasi Prezidentining “Sportni rivojlantirish tōg'risida”gi PQ–5129-son qarori, 2021.
2. Xalqaro Kurash Federatsiyasi (IFA) rasmiy sayti — www.international-kurash.org, 2024.
3. Navoiy A. “Xamsa”. — Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti, 1988.
4. Rasulov I. “Ōzbek milliy kurashi: tarix va an'analari”. — Toshkent, 2020.
5. UNESCO. “Intangible Cultural Heritage and Traditional Sports”, 2022.
6. Jōrayev A. “Kurashning tarbiyaviy ahamiyatlari”. — Pedagogik izlanishlar, 2023.
7. Xalq ta'limi vazirligi. “Jismoniy tarbiya darslari uchun metodik qōllanma”, 2024.